

Utviklingen i alderspensjon pr. 30. juni 2016

Notatet er skrevet av Helene Ytteborg og Atle Fremming Bjørnstad

Ved utgangen av 2.kvartal 2016 var det 882 200 personer som mottok alderspensjon, en økning på 28 000, eller 3 prosent, sammenliknet med 2. kvartal 2015.

90 500 personer i alder 62-66 år mottar alderspensjon. Dette betyr at 32 prosent¹ av befolkningen i denne aldersgruppa er alderspensjonister. Ved første telletidspunkt etter at den nye pensjonsreformen trådte i kraft - 1. kvartal 2011 - var andelen seks prosent.

Selv om antall alderspensjonister øker, går antall nye alderspensjonister ned. I løpet av 1. halvår 2016 var det 34 000 nye alderspensjonister. Nye alderspensjonister har dermed gått ned med 3 500 personer sammenliknet med første halvår i fjor. Det gjelder særlig tilgangen av alderspensjonister i aldersgruppen 67-69 år som har gått ned. Dette er fordi mange allerede har tatt ut pensjon når de fyller 67 år. Sammenliknet med etterkrigskullet, er det også færre 67-åringer i befolkningen.

Blant alderspensjonistene i alderen 62-66 år er det 11 prosent som mottar gradert pensjon. Mens 17 prosent av alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 2. kvartal 2011, har andelen holdt seg stabil på rundt 11 prosent de siste årene.

Nye opptjeningsregler for alderspensjon gjelder delvis for personer født 1954–1962 og fullt ut for personer født 1963 og senere. I 2016 har vi fått de første alderspensjonistene som får pensjonen delvis beregnet etter nye regler. 6 300 alderspensjonister mottok inntektpensjon ved utgangen av 2. kvartal 2016.

Pensjonsreformen

Fra og med 1. januar 2011 trådte det nye regelverket for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon; 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det også mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uføretrygd.

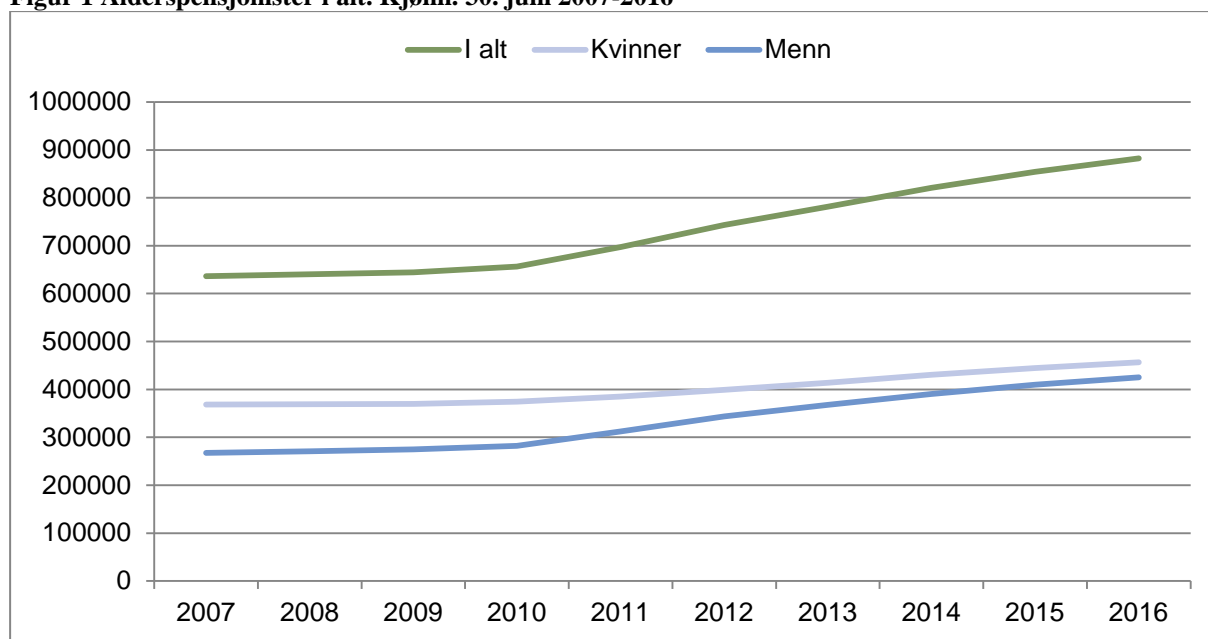
Fortsatt økning i antall alderspensjonister....

Ved utgangen av 2. kvartal 2016 var det 882 200 personer som mottok alderspensjon. Dette var en økning på 28 000 personer sammenliknet med et år tidligere. Figur 1 viser utviklingen i antall alderspensjonister fra 2007 fram til i dag. Veksten har vært langt kraftigere i årene 2011-2016 enn tidligere perioder. Dette skyldes pensjonsreformen og at den nedre aldersgrensen for uttak av alderspensjon ble redusert fra 67 til 62 år. Kraftig vekst i befolkningen over 67 år de siste årene har også bidratt til veksten.

¹ Regnes ut fra antall alderspensjonister som bor i Norge. Pensjonister som er bosatt i utlandet er ikke med i beregningen.

I juni 2007 var det 101 000 flere kvinnelige alderspensjonister enn mannlige alderspensjonister. Som figuren viser har forskjellen mellom kjønnene sunket betraktelig etter innføringen av pensjonsreformen. I juni 2016 er forskjellen 31 400. Dette skyldes i stor grad at flere menn tar ut alderspensjon før fylte 67 år. En annen forklaring er at forskjellen i levealder mellom kvinner og menn har blitt noe redusert de senere årene. Menn står for 56 prosent av økningen det siste året, noe som utgjør 15 600 personer. Til sammenligning stod menn for 74 prosent av økningen fra juni 2010 til juni 2011. Selv om andelen menn med alderspensjon er økende, avtar veksten sammenlignet med de foregående årene.

Figur 1 Alderspensjonister i alt. Kjønn. 30. juni 2007-2016

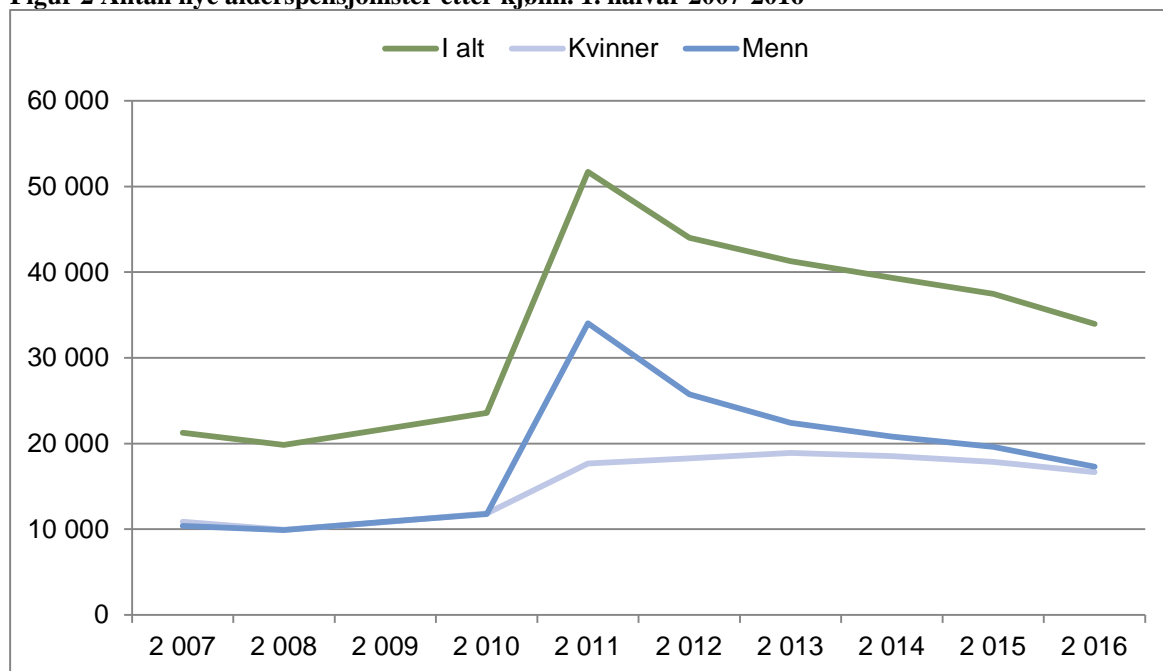

... samtidig avtar antall nye alderspensjonister svakt

Antall nye alderspensjonister var 33 900 i 1. halvår 2016 mot 37 500 i 1. halvår 2015. Det var en nedgang på nærmere 3500, eller 9 prosent. Antallet nye alderspensjonister har blitt redusert mest blant menn, med 2300 færre sammenliknet med første halvår i 2015, en nedgang på 12 prosent. Nedgangen blant kvinner er 1200, eller 7 prosent.

Før pensjonsreformen var antallet nye alderspensjonister relativt likt for kvinner og menn. Etter pensjonsreformen har særlig mange menn valgt å ta ut tidlig pensjon, noe som førte til en periode med veldig høy tilgang blant menn under 67 år i perioden etter 2011. Nå flater antall nye alderspensjonister ut, siden mange allerede har tatt ut alderspensjon før fylte 67 år.

Figur 2 Antall nye alderspensjonister etter kjønn. 1. halvår 2007-2016*

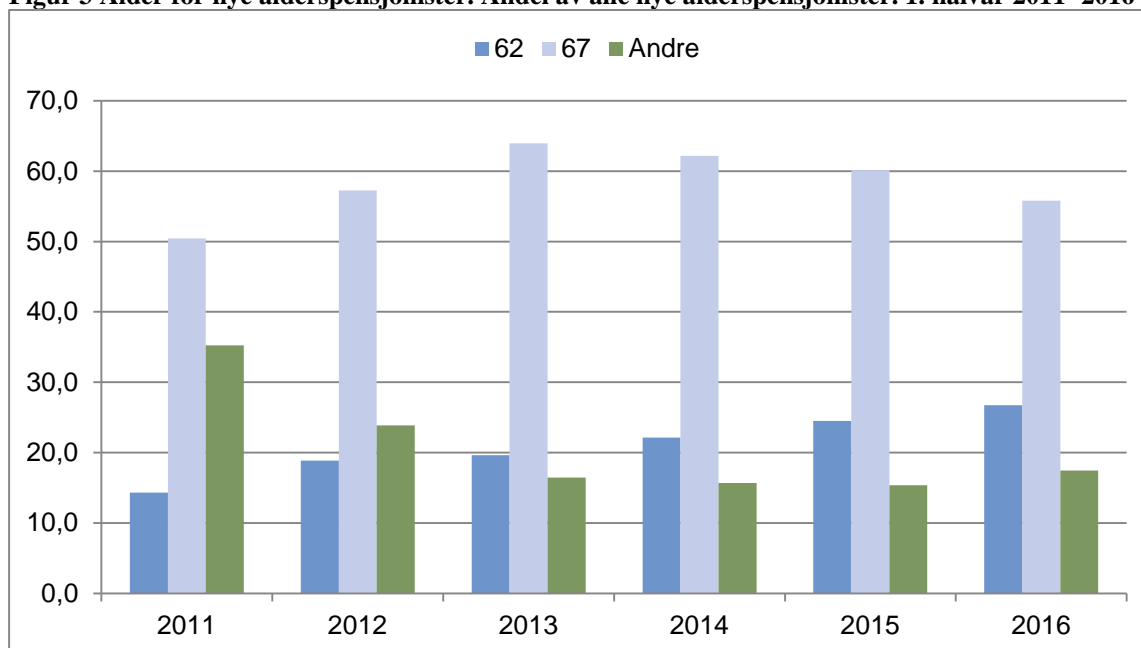

*Tall for 2009 er beregnet

Det er særlig mange som tar ut alderspensjon ved fylte 62 eller 67 år. Av de nye alderspensjonistene i 1. halvår 2016 tok 27 prosent ut alderspensjon fra 62 år, mens 56 prosent tok ut fra 67 år. For kvinner var andelene 15 og 69 prosent, mens de for menn tok 38 prosent ut ved 62 og 43 prosent ut ved 67 år.

Andelen alderspensjonister som tar ut pensjon fra fylte 67 år har gått ned med 4 prosentpoeng fra utgangen av juni 2015 til utgangen av juni 2016. For et år siden var det 60 prosent som tok ut pensjon fra fylte 67 år. Det skyldes trolig at den gamle AFP-ordningen i privat sektor ble utfaset i løpet av 2015. De som hadde gammel privat AFP gikk over på alderspensjon da de fylte 67 år. For å ta ut ny privat AFP er det derimot et vilkår at man også tar ut alderspensjon. Den vanligste uttaksalderen for privat AFP er 62 år – omtrent fire av fem i denne gruppen velger uttaksalder 62 år.

Figur 3 Alder for nye alderspensjonister. Andel av alle nye alderspensjonister. 1. halvår 2011- 2016

Kilde: Nav

I 1. halvår 2016 var det 13 200 av de 19 000 67 åringer som gikk av med pensjon som hadde overgang fra en annen NAV-ytelse. Dette utgjør 70 prosent av de nye 67-åringene. 10 000 kom fra uføretrygd, 300 fra gjenlevendepensjon og 3100 fra AFP.

Syssettingen blant alderspensjonister

Etter innføringen av pensjonsreformen fra 2011 kan mange selv velge når de ønsker å ta ut alderspensjon, innenfor aldersintervallet 62–75 år². Om lag 6 av 10 av de 62–66-åringene som har mulighet til å ta ut alderspensjon³, har valgt å gjøre dette. Alderspensjonen kan fritt kombineres med arbeid uten at pensjonen blir redusert. For mange var avtalefestet pensjon (AFP) eneste mulighet til tidligpensjon før 2011. AFP hadde imidlertid svake arbeidsinsentiver, da pensjonen ble redusert ved årlig arbeidsinntekt over 15 000 kroner. Slik fungerer fortsatt AFP-ordningen i offentlig sektor.

Av nye alderspensjonister 62–66 år i 2015 var over 83 prosent i arbeid før uttaket. Figur 4, som angir hvor stor andel av alderspensjonistene som kombinerer pensjon med arbeid, viser at mange i denne aldersgruppen fortsetter i jobb.⁴ 57 prosent av alderspensjonistene mellom 62 og 66 år kombinerer pensjon med fortsatt arbeid. Dette innebærer at omtrent to tredeler av de som var i jobb før uttak av alderspensjon, fortsatt er i arbeid.

² De fleksible uttaksreglene medfører at pensjonen øker med uttaksalder, innenfor intervallet fra måneden etter fylte 62 og fram til måneden etter fylte 75 år.

³ Uttak før 67 år krever en viss størrelse på opptjeningen.

⁴ Vi ser her kun på de som er registrert som arbeidstakere i arbeidstaker-/arbeidsgiverregisteret. Total andel som jobber ved siden av pensjonen vil være høyere, siden selvstendig næringsdrivende ikke er inkludert.

Andelen som kombinerer arbeid og pensjon er i klart mindre grad brukt blant dem over 67 år, og er jevnt fallende med alder blant dem under 67 år. Pensjonister som har fylt 67 år inkluderer de som har fått overgang til alderspensjon fra andre pensjonsytelser, slik at aldersgruppene ikke er helt sammenlignbare.

Andelen som jobber ved siden av pensjonen har gått noe ned siden pensjonsreformen trådte i kraft i 2011 når vi ser på aldersgruppen 62 – 66 år samlet. Mens andelen har økt blant 62-åringene og er tilnærmet uendret for 63-åringene, er det for aldersgruppen 64 – 66 år en markert nedgang i andelen alderspensjonister i arbeid sammenlignet med 2. kvartal 2011.

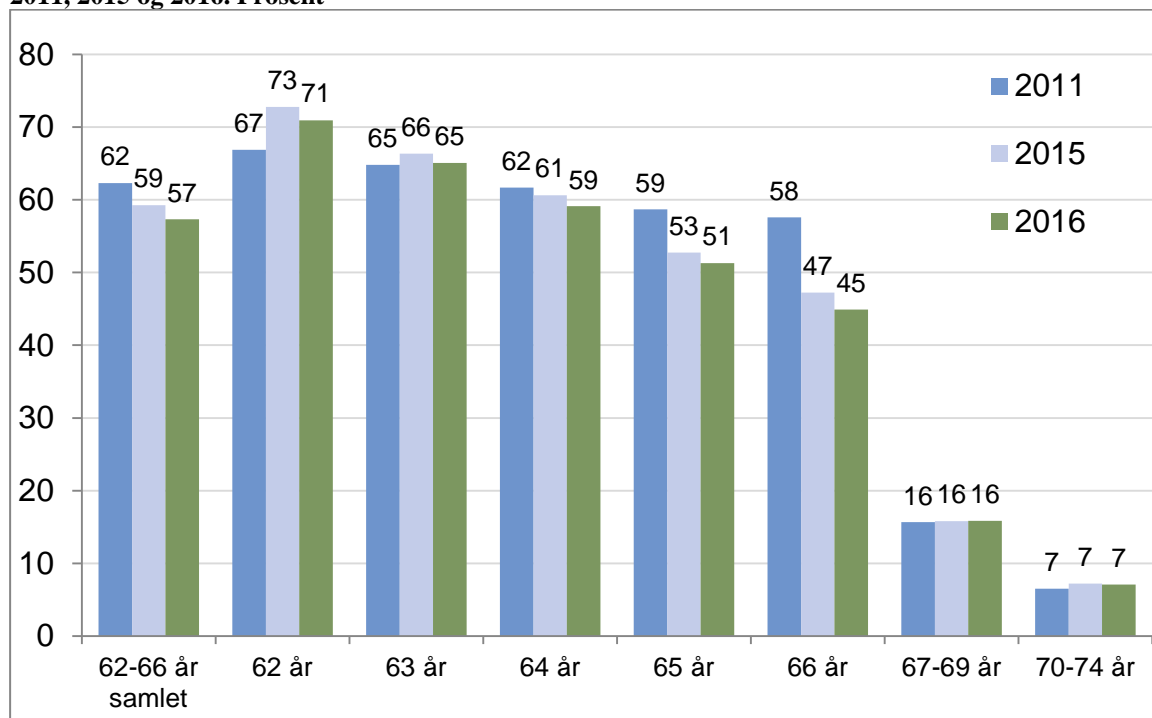
Denne utviklingen er som forventet og har sammenheng med at i 2016 har en stor andel av 64–66-åringene hatt mulighet til å ta ut alderspensjon fra 62 år, mens det i 2011 kun var de som ble 62 år i 2011 som hadde denne muligheten. For personer som allerede har mottatt pensjon i noen år, vil flere av disse nå ha sluttet i arbeid.

Den nåværende nedgangskonjunktoren og økningen i arbeidsledigheten blant seniorer kan også ha hatt negativ innvirkning på sysselsettingen for alderspensjonistene. Nedgangen i andelen som kombinerer arbeid og alderspensjon fra 2. kvartal 2015 til 2. kvartal 2016 tyder på dette.

Blant alderspensjonistene under 67 år er det 61 prosent av kvinnene som kombinerer pensjonen med arbeid, mot 56 prosent av mennene. Blant alderspensjonistene i alderen 67–69 år er det derimot flest menn som fortsetter i arbeid.

Tallene som viser sysselsettingen for alderspensjonister for 2. kvartal 2015 og 2016 er basert på ett nytt datagrunnlag sammenlignet med hva som var tilfelle for 2. kvartal 2011, og brudd i statistikken kan ha påvirket tallene.

Figur 4 Alderspensionister 62–74 år, etter alder. Andel som kombinerer pensjon med arbeid. 2. kvartal 2011, 2015 og 2016. Prosent

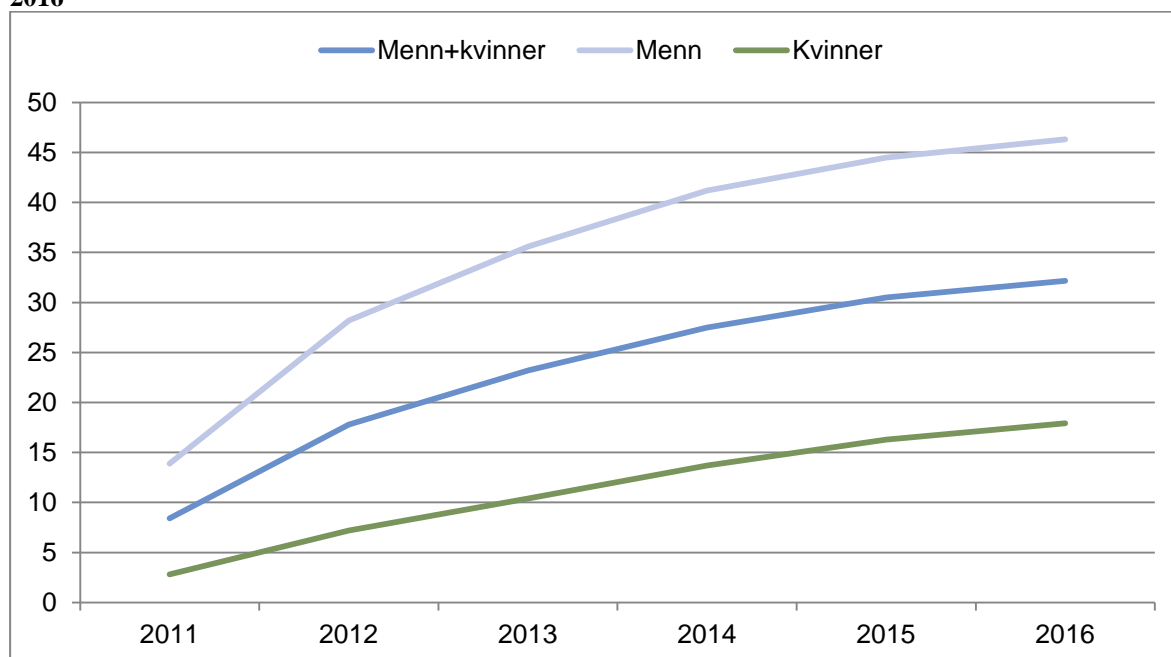
Flere alderspensionister under 67 år

Ved utgangen av juni 2016 var det 90 500 alderspensionister i alderen 62-66 år. Dette er en økning på 4 300 personer fra juni 2015. Menn utgjør 72 prosent av alle i aldersgruppa 62-66 år ved utgangen av 2. kvartal 2016, mot 84 prosent ved utgangen av 1. halvår 2011.

Etter at pensjonsreformen trådte i kraft 1. januar 2011 er det mange som har rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Kvinner har i mindre grad enn menn benyttet seg av denne muligheten. To viktige årsaker er at færre kvinner oppfyller vilkåret for å ta ut tidlig alderspensjon, og at flere kvinner allerede mottar full uføretrygd eller andre pensjoner. Likevel er det slik at blant dem som har mulighet til å ta ut tidlig alderspensjon, er andelen som tar ut tidlig pensjon høyere blant menn enn blant kvinner. En mulig årsak kan være at kvinner har høyere forventet levealder enn menn. Kvinner kan dermed i større grad være tjent med å utsette uttaket av alderspensjon.

Foreløpige tall viser at 32 prosent av 62-66-åringene i befolkningen tok ut alderspensjon ved utgangen av juni 2016. Da pensjonsreformen trådte i kraft (1. kvartal 2011) var andelen seks prosent. Det er store forskjeller på menn og kvinner. 46 prosent av mennene og 18 prosent av kvinnene i alderen 62-66 år var alderspensionister ved utgangen av juni i år (figur 4).

Figur 5 Alderspensionister 62-66 år etter kjønn. Andel av befolkningen i samme aldersgruppe. Juni 2011-2016⁵

Stabil andel med gradert alderspensjon.

Ved utgangen av juni 2016 var det 404 100 personer som mottok alderspensjon etter nye regler. 11400 av disse tok ut gradert pensjon. Personer som nådde pensjonsalder i 2011 eller senere kunne velge å ta ut gradert eller full alderspensjon ved siden av heltids- eller deltidsarbeid eller i kombinasjon med andre ytelser.

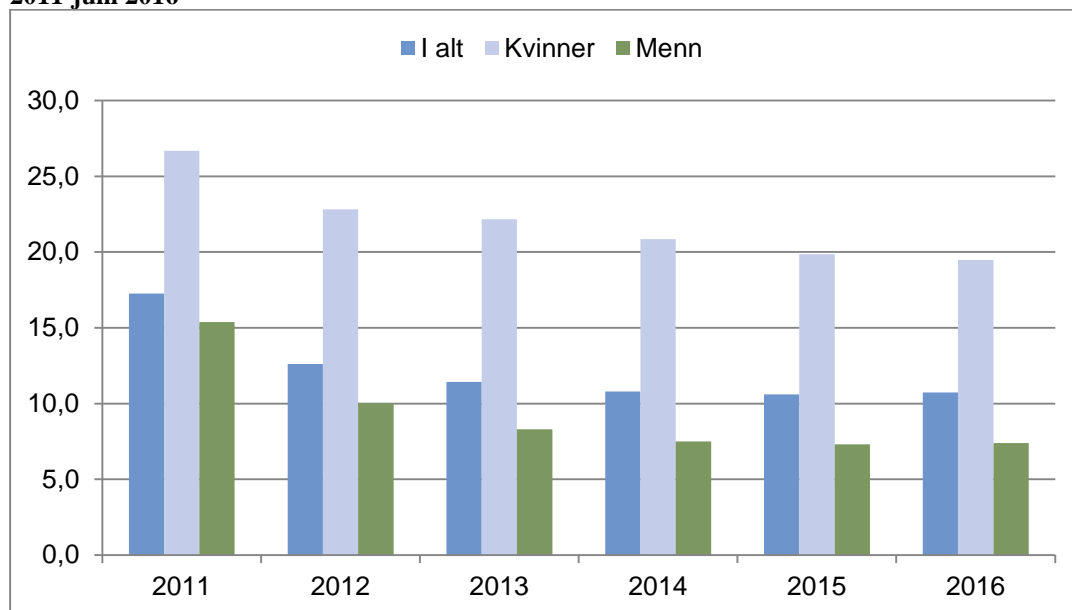
11 prosent av alderspensjonistene i aldersgruppen 62-66 år mottar gradert alderspensjon. Denne andelen har holdt seg stabil de siste to årene. Ved utgangen av 2.kvartal 2011 var det en del flere som tok i bruk den nye muligheten til å ta ut gradert alderspensjon. Da var andelen som tok ut gradert alderspensjon 17 prosent.

Blant kvinner er det flere som tar ut gradert alderspensjon enn det er blant menn. Blant de i aldersgruppen 62-66 år tok 19 prosent av kvinnene ut gradert pensjon, sammenliknet med 7 prosent blant mennene. Figur 6 viser at både menns og kvinners andel med gradert pensjon har gått ned sammenliknet med hva som var tilfelle i tiden rett etter den nye pensjonsordningen trådte i kraft 1. januar 2011.

Kvinner har en lavere gjennomsnittlig opptjening enn menn og lever lenger enn menn. Kvinner kan derfor i større grad ønske å spare pensjonen til senere i livet og dermed bare ta ut gradert pensjon i første omgang. I tillegg er det flere kvinner enn menn som ikke har tilstrekkelig opptjening til å kunne ta ut full alderspensjon, men kan oppfylle kriteriet for å ta ut en gradert alderspensjon og derfor velger å gjøre det.

⁵ 2016 er basert på foreløpige tall. Pågående arbeid for å kvalitetssikre tallene kan gi små justeringer i fremtiden.

Figur 5 Alderspensionister 62-66 år etter kjønn. Andel alderspensionister med gradert pensjon. Juni 2011-juni 2016

Stadig færre minstepensionister

Ved utgangen av juni 2016 var det 142 100 alderspensionister som mottok minstepensjon. Dette er en nedgang på 5 200 personer sammenliknet med juni 2015. Blant alderspensionister var 18 prosent minstepensionister. Pensionister i alderen 62-66 år er ikke med i beregningen⁶. Andelen er en reduksjon fra juni 2015, da andelen var 19 prosent. Sammenlikner man med juni 2007 har vi sett en stor nedgang i andelen minstepensionister. Da mottok 28 prosent av alderspensionistene minstepensjon. 43 prosent av kvinnene var minstepensionister i juni 2007⁷.

Det er fremdeles slik at kvinner i større grad enn menn mottar minstepensjon. Ved utgangen av juni 2016 mottok 29 prosent av kvinnelige alderspensionister minstepensjon. Blant menn i samme aldersgruppe var det 5 prosent som fikk minstepensjon.

Det er særlig blant de eldre kvinnene at det er mange som mottar minstepensjon. Blant kvinner over 85 år med alderspensjon var det fremdeles 44 prosent minstepensionister i juni 2016, mens det i aldersgruppen 67-69 år var 8 prosent. Selv om det er færre menn enn kvinner som mottar minstepensjon, ser vi en tilsvarende aldersfordeling blant mennene. Blant mennene over 85 år var det i mars i år 10 prosent minstepensionister, mens andelen for de i aldersgruppen 67-69 år var 1 prosent.

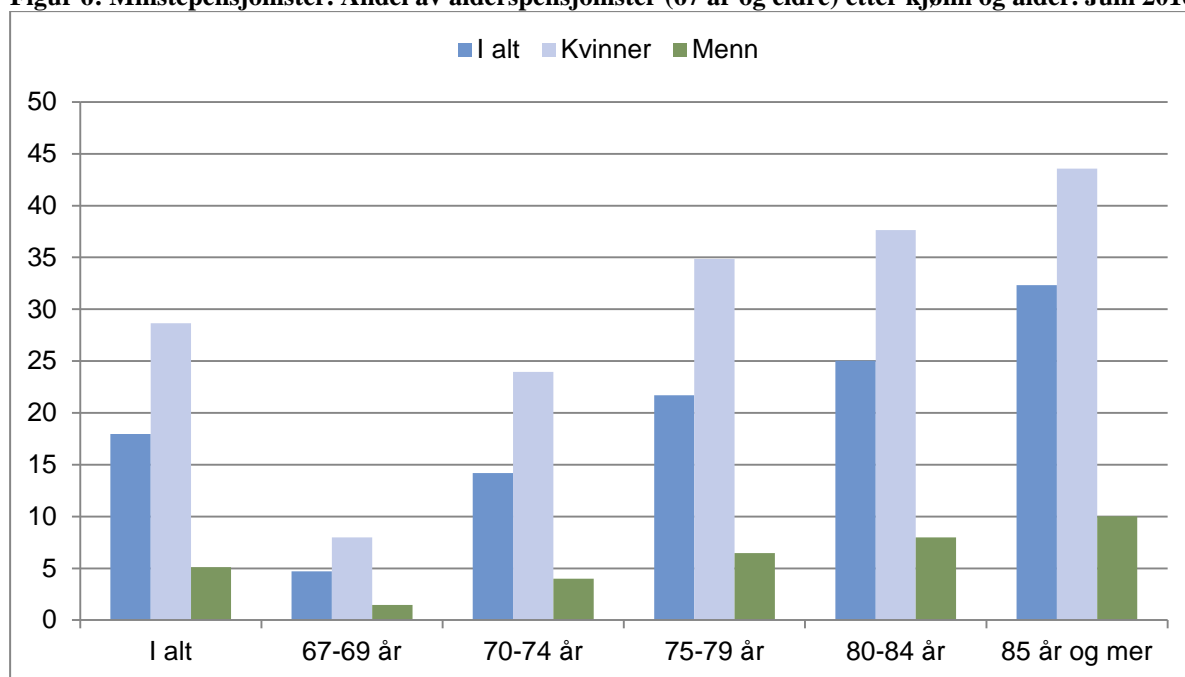
⁶ Kun personer som er 67 år og eldre kan motta minstepensjon. Andelen med minstepensjon er regnet ut fra alderspensionister som er 67 år og eldre.

⁷ Definisjonen av minstepensjon ble noe endret fra 2011 bl.a. ved at ny AFP i privat sektor blir medregnet i pensjonen ved vurderingen av om den enkelte er minstepensionist.

Nedgangen i andelen med minstepensjon skyldes en modning av pensjonssystemet⁸ og at nye pensjonister i større grad enn tidligere har vært yrkesaktive. Den første årsaken er den viktigste for menn, mens den andre forklaringen i stor grad gjelder for kvinner.

Figur 6 viser andelen minstepensjonister i forskjellige aldersgrupper. Vilkåret for uttak av alderspensjon før 67 år er at man har tjent opp en pensjon som overstiger minste pensjonsnivå ved fylte 67 år. Dette er årsaken til at det ikke finnes minstepensjonister blant 62-66-åringene. Kolonnen «I alt» viser andel minstepensjonister som er 67 år eller eldre.

Figur 6: Minstepensjonister. Andel av alderspensjonister (67 år og eldre) etter kjønn og alder. Juni 2016

Kilde: NAV

Inntektpensjon

Nye opptjeningsregler for alderspensjon gjelder delvis for personer født 1954–1962 og fullt ut for personer født 1963 og senere. I 2016 har vi fått de første alderspensjonistene som får pensjonen delvis beregnet etter nye regler. 6300 alderspensjonister mottok den nye inntektpensjonen ved utgangen av 2. kvartal 2016.

Inntektpensjonen er en del av alderspensjonen som beregnes på grunnlag av den opptjente pensjonsbeholdningen din. All pensjonsgivende inntekt fra 13 til 75 år teller.

Inntektpensjon er en del av regelverket som helt eller delvis omfatter de som er født i 1954 eller senere.

⁸ Yngre fødselskull har hatt anledning til å tjene opp pensjonspoeng i flere år, fordi 1967 var første mulige år for pensjonsopptjening. De som er født i 1940 og fylte 67 år i 2007, er de første som har hatt anledning til full opptjening ved fylte 67 år.

Det viktigste med de nye reglene er at alle år i arbeid teller med ved beregning av pensjonen, og at man får pensjonsopptjening allerede fra første krone. Med de gamle opptjeningsreglene for alderspensjon oppnådde man full pensjonsopptjening etter 40 år.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjon gis til alderspensjonister som har tjent opp pensjonspoeng gjennom å ha vært i arbeid eller hatt andre typer pensjonsopptjening. Andelen med tilleggspensjon har økt fra 92 prosent i juni 2007 til 96 prosent i juni 2016. Det er særlig blant kvinnene at andelen med tilleggspensjon øker, fordi stadig flere kvinnelige alderspensjonister har vært yrkesaktive. Andelen økte her fra 88 prosent til 96 prosent i løpet av den siste tiårs-perioden.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Fra februar 2012 får uføre som har overgang til alderspensjon ved 67 år et skjermingstillegg som del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av 2. kvartal 2016 var det 106 700 alderspensjonister som mottok skjermingstillegg, dvs. en andel på 12 prosent av alle alderspensjonister. Ved utgangen av 2. kvartal 2012 var andelen 3,8 prosent.

Kombinert med uføretrygd

2 600 mottok alderspensjon i kombinasjon med uføretrygd i juni 2016. Antallet har holdt seg stabilt siden juni 2015.